

Lakiosasto

27.10.2003

Työeläkelaitoksille

VALTION ELÄKELAIN KUNTOUTUSTA KOSKEVIIN SÄÄNNÖKSIIN EHDOTETAAN MUUTOKSIA

Hallituksen esitys Eduskunnalle valtion eläkelain kuntoutusta koskevien säännösten muuttamisesta (HE 115/2003 vp)

1 ESITYKSEN KESKEINEN SISÄLTÖ

Hallitus esittää, että valtiokonttorille säädettäisiin velvollisuus järjestää ammatillista kuntoutusta henkilölle, jolla voidaan todeta olevan sairaudesta, viasta tai vammasta johtuva uhka joutua valtion eläkelaiassa tarkoitetulla tavalla työkyvyttömäksi. Kuntoutuksesta säädettäisiin edunsaajalle oikeus, jota koskevaan päätökseen voi hakea muutosta.

Esityksen mukaan kuntoutusrahaa ei enää korotettaisi kuntoutuskorotuksella odotus- ja väliajoilta, vaan tänä aikana kuntoutujalle maksettaisiin työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen kuntoutusraha. Kuntoutustoi-
menpiteiden ajalta maksettaisiin kuitenkin sekä eläkkeen että kuntoutusrahan saajalle nykyisen suuruinen kuntoutuskorotus, joka on 33 prosenttia kuntoutusrahan tai eläkkeen määrästä.

Esityksessä ehdotetaan, että oikeus osakuntoutusrahaan olisi ammatilliseen kuntoutukseen osallistuvalla edunsaajalla, joka samanaikaisesti työskentelee siten, että hänen ansiotulonsa ylittävät puolet tulevan ajan eläkkeenosan perusteena olevasta palkasta.

Esityksessä ehdotetaan myös, että VEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke alkaisi vasta kun henkilön oikeus työeläkelakien tai kuntoutusrahain (611/1991) mukaiseen ammatillisen kuntoutuksen perusteella maksettavaan kuntoutusrahaan on päättynyt. Painavasta syystä eläke voitaisiin kuitenkin myöntää aiemmin.

Esityksessä ehdotetut muutokset vastaavat yksityisten alojen työeläkelakeihin tehtyjä lainmuutoksia (188/2003 ja 189/2003).

Lakiosasto

27.10.2003

1.1
Voimaantulo

Ehdotetut lakimuutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2004. Lakia sovellettaisiin kuntoutukseen, joka alkaa lain tultua voimaan.

2
HALLITUKSEN ESITYS

Hallituksen esitys (HE 115/2003 vp) on yleiskirjeen liitteenä. Hallituksen esityksiä voi tilata sekä suomen- että ruotsinkielisenä Oy Edita Ab:n asiakaspalvelusta puhelimitse numerosta 020 45005 tai sähköpostitse osoitteesta asiakaspalvelu.publishing@edita.fi. Hallituksen esitys löytyy internetistä eduskunnan sivuilta osoitteesta www.eduskunta.fi.

ELÄKETURVAKESKUS

Outi Lehmus

Pirjo Posti

HE 115/2003 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle valtion eläkelain kuntoutusta koskevien säännösten muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valtion eläkelakia siten, että valtiokonttorille säädettäisiin velvollisuus järjestää ammatillista kuntoutusta henkilölle, jolla voidaan todeta olevan sairaudesta, viasta tai vammasta johtuva uhka joutua valtion eläkelaisa tarkoitetulla tavalla työkyvyttömäksi. Ammatillisesta kuntoutuksesta säädettäisiin edunsaajalle oikeus, jonka saamisen edellytykset määriteltäisiin laissa. Edunsaajalle säädettäisiin mahdollisuus hakea muutosta valtiokonttorin päätökseen, joka koskee oikeutta saada

ammatillista kuntoutusta.

Valtion eläkelakiin lisättäisiin säännös osakuntoutusrahasta. Lisäksi ehdotetaan, että oikeus valtion eläkelain mukaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen alkaisi sen jälkeen, kun oikeus ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaan kuntoutusrahaan on päättynyt.

Ehdotetut muutokset vastaavat yksityisten alojen työeläkelakeihin tehtyjä muutoksia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Valtion eläkelain mukainen ammatillinen kuntoutus

Valtiokonttorilla on työkyvyttömyyseläkkeen hakemisen yhteydessä lakisääteinen velvollisuus kuntoutusmahdollisuuksien selvittelyn varmistamiseen ja kuntoutustarvetta vastaaviin palveluihin ohjaamiseen. Tästä säädetään valtion eläkelain (280/1966) 18 b §:n 3 momentissa. Sen sijaan velvollisuutta kuntoutuksen tukemiseen ei ole eli valtion eläkelain mukainen kuntoutus on harkinnanvaraista toisin kuin esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen järjestämä kuntoutus. Päätös edunsaajan ammatillisen kuntoutuksen tukemisesta perustuu vapaaseen harkintaan, jota rajoittavat yleiset oikeudenmukaisuusvaatimukset.

Kuntoutusasian selvittely tulee yleisimmin vireille kuntoutushakemuksella. Jos edellytykset kuntoutukseen ovat olemassa, hakijalle annetaan kuntoutuslupaus. Jos taas edellytyksiä ei katsota olevan, asiasta annetaan yksilöllisesti perusteltu hylkäävä päätös.

Valtion eläkelain 18 b §:n 2 momentin mukaan työeläkekuntoutuksen ehdoton edellytys on, että edunsaajalla on oikeus niin sanottuun tulevan ajan eläkeosuuden sisältävään työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänelle kuntoutuksen sijasta olisi myönnettävä eläke.

Vaikka lakiin pohjautuvaa velvoitetta kuntoutuksen tukemiseen ei olekaan, eläkejärjestelmän tavoitteiden mukaista on estää työkyvyttömyyttä. Tavoitteen taustalla on sekä henkilön itsensä että työnantajan kannalta myönteinen työssä jatkaminen ja eläkemenojen hallitseminen keskimääräistä eläkeikää nostamalla.

Edellä kerrottuja tavoitteita on tähän mennessä toteutettu lain tulkinnalla. Valtion eläkelain 18 b §:n 1 momentin mukaan työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi voidaan edunsaajalle ammatillisena kuntoutuksena antaa ohjausta ja neuvontaa, kuntoutustarpeen ja mahdollisuuksien selvittämiseen liittyviä tutkimuksia, työkokeilua ja työhönvalmennusta sekä an-

matillista koulutusta. Kuntoutuksen keskeisenä kriteerinä on ollut työkyvyttömyyden uhka. Uhkaa arvioidaan työeläkelaeissa tarkoitettuna työkyvyttömyysmääritelmän mukaisena. Sen mukaan työkykyarviossa otetaan huomioon edunsaajan sairauden, vian tai vamman lisäksi hänen nykyinen työnsä ja aikaisempi työkokemuksensa, koulutuksensa sekä eräät muut laissa mainitut tekijät. Työkyvyttömänä pidetään työntekijää, jonka työkyky alenee vähintään vuoden ajaksi ja vähintään kahdella viidesosalla.

Työkyvyttömyyden uhan arvioiminen suhteessa valtion eläkelain mukaiseen työkyvyttömyysmääritelmään edellyttää, että työntekijällä on sairaudesta johtuva todennäköinen eläkeriski. Tällöin arvioidaan, tulisiko työntekijä todennäköisesti työkyvyttömäksi lähivuosien aikana, jollei kuntoutustoimiin ryhdytä.

Ammatillisen kuntoutuksen lähtökohtana on ensisijaisesti selvittää töiden järjestely ja uudelleensijoitusmahdollisuudet omalla työpaikalla. Jos omalla työpaikalla ei voida järjestää sellaisia tehtäviä, joissa työkyvyttömyyden uhkaa voidaan alentaa, selvitetään työntekijän mahdollisuudet saada työtä muualta tai edellytykset uudelleen koulutukseen. Pohjakoulutuksen tukeminen ei kuulu eläkejärjestelmän tehtäviin, vaan vain ammattiin johtavaa koulutusta tuetaan. Periaatteena on, että tavoitellaan vakiintuneen ammatin taistoista koulutusta terveydentilalle paremmin sopivaan ammattiin. Käytännössä kuitenkin työtehtävien muuttaminen esimerkiksi suoritavasta työstä henkiseen vaatii usein koulutustason nostamista, mutta tällöinkin eläkejärjestelmä tukee vain ammatillista koulutusta. Valtiokonttori korvaa lääkinnällistä kuntoutusta vain, jos se on välttämätöntä varsinaisen ammatillisen kuntoutuksen loppuun saattamiseksi.

Edunsaajalla ei ole valtion eläkelain 18 e §:n 1 momentin mukaan oikeutta valittaa valtiokonttorin arvioinnista, joka koskee kuntoutustarpeen tai mahdollisuuksien olemassaoloa. Sen sijaan kuntoutusrahan määrästä voi valittaa.

Valtion eläkelain mukainen kuntoutusraha

Kuntoutusrahaa maksetaan kaikilta niiltä päiviltä, jolloin kuntoutuksen toimenpiteet ovat käynnissä. Kuntoutuskorotusta puolestaan maksetaan kaikilta niiltä kalenterikuukausilta, jotka kuntoutus kestää. Valtion eläkelain 18 d §:n 1 momentin mukaan työssä vielä olevan edunsaajan kuntoutusrahan määrä lasketaan siitä täysitehoisesta työkyvyttömyyseläkkeestä, johon edunsaajalla olisi oikeus kuntoutuslupaushetkellä. Kuntoutusraha on eläkkeiden yhteismäärä kerrottuna 1,33:lla.

Työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutuksella olevan eläkkeensaajan eläkettä korotetaan 33 prosentin kuntoutuskorotuksella niiltä kalenterikuukausilta, joiden ajan kuntoutus kestää. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevan edunsaajan eläke muutetaan aktiivisen ammatillisen kuntoutuksen ajaksi täyden työkyvyttömyyseläkkeen suuruiseksi ja sen määrää korotetaan edellä mainitulla kuntoutuskorotuksella.

Valtion eläkelain 18 c §:n 2 momentin mukaan kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta sekä myös kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta. Muulloin kuin aktiivisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan enimmäisaika on yleensä kuitenkin kolme kuukautta kutakin kalenterivuotta kohden kummankin syyn perusteella erikseen laskettuna. Tätä odotusajan kuntoutusrahaa voidaan myöntää edunsaajalle, jonka kuntoutuksen alkaminen, esimerkiksi kouluun pääseminen, on jo varmistunut. Lisäksi edellytetään, ettei hänellä ole muuta toimeentuloturva. Kuntoutusrahan maksaminen odotusajalta on mahdollista myös silloin, kun työn tekeminen ennen kuntoutuksen alkamista ei ole suotavaa terveydentilan kannalta. Kuntoutusjaksojen välillä kuntoutusrahaa voidaan maksaa erityisestä syystä. Odotusajan kuntoutusrahan määrä on samansuurinen kuin kuntoutustoimenpiteiden ajalta maksettava kuntoutusraha.

Kuntoutuksen jälkeiseltä ajalta kuntoutusrahaa saaneelle edunsaajalle voidaan maksaa valtion eläkelain 18 c §:n 3 momentin mukaan harkinnanvaraista kuntoutusavustusta, jos tämä on hänen työllistymisensä kannalta

erityisen tarpeellista. Harkinnanvarainen kuntoutusavustus lasketaan kertakorvauksena ja sen määrä on enintään kuuden kuukauden kuntoutusrahan määrä.

Valtion eläkelain 18 d §:n 4 momentin mukaan edunsaajalle voidaan maksaa korvaus kuntoutuksen aiheuttamista välttämättömistä ja tarpeellisista kustannuksista. Säännöksen perusteella ammatilliseen kuntoutukseen liittyvät edunsaajan kulut korvataan pääsääntöisesti normikorvauksina.

1.2. Nykytilan arviointi

Valtion eläkelain mukainen kuntoutus on harkinnanvaraista ja tästä syystä valtiokonttorin kuntoutusasiassa antamaan päätökseen ei voi hakea muutosta. Sen sijaan kuntoutuksen ajalta maksettavista etuuksista, kuntoutusrahasta ja kuntoutuskorotuksesta, on muutoksenhakuoikeus. Ammatillisen kuntoutuksen toimeenpanossa on epätarkoituksenmukaisia eroja kun esimerkiksi Kansaneläkeläitöksellä on lain mukaan velvollisuus järjestää ammatillista kuntoutusta, jos laissa säädetty edellytykset täyttyvät, ja sen antamaan kuntoutusta koskevaan päätökseen voi hakea muutosta.

Valtion eläkelaisissa ei ole säädetty kuntoutuksen edellytyksistä täsmällisesti. Laissa mainitaan edellytyksenä ainoastaan se, että edunsaajalla tulisi olla oikeus niin sanottuun tulevan ajan eläkeosuuden sisältävään työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänelle kuntoutuksen sijasta olisi myönnettävä eläke. Eläketurvakeskus ja Työeläkevakuuttajat TELA ry ovat antaneet kuntoutusta koskevia tarkempia suosituksia ja ohjeita.

Työterveyshuolto on avainasemassa ammatilliseen kuntoutukseen ohjaamisessa. Vuoden 2002 alussa voimaan tulleessa työterveyshuoltolaissa (1383/2001) korostetaan työterveyshuollon vastuuta työntekijöiden terveydentilan sekä työ- ja toimintakyvyn selvittämisessä, arvioinnissa ja seurannassa. Uudistus velvoittaa työterveyshuollon tekemään toimenpide-ehdotuksia muun muassa työntekijöiden työ- ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi sekä seuraamaan ehdotusten toteutumista. Työterveyshuollon tulee jatkossa myös antaa kuntoutusta koskevaa neuvontaa ja ohjata työntekijöitä muun

muassa ammatilliseen kuntoutukseen. Edellä mainituilla toimilla parannetaan kuntoutukseen ohjaamista, mutta niiden lisäksi tarvitaan etuuslainsäädäntö, jossa kuntoutuksen ja sen aikaisen toimeentuloturvan saamisen edellytykset on riittävän selkeästi määritelty.

Valtiokonttorin kuntoutusaloitteiden määrä vuonna 1999 oli 620 kappaletta, vuonna 2000 700 kappaletta ja vuonna 2001 743 kappaletta. Suorina kuntoutusaloitteina tuli vireille vuonna 2001 55 prosenttia kaikista aloitteista.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on painottaa ammatillisen kuntoutuksen ensisijaisuutta työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Kuntoutusmahdollisuudet olisi tutkittava johdonmukaisesti ennen kuin sairauteen perustuvien etuuksien saaminen on johtanut työstä ja työelämästä vieraantumiseen. Mitä nopeammin kuntoutukseen voidaan ryhtyä, sitä tuloksellisempaa se on. Kuntoutuksen ensisijaisuuteen pyrittäisiin muun muassa säätämällä valtion eläkelain mukainen ammatillinen kuntoutus edunsaajan oikeudeksi.

Oikeus kuntoutukseen olisi jo silloin, kun työkyvyn menettämisen uhka on havaittavissa. Tarkoituksena on näin edesauttaa ammatillisen kuntoutuksen aloittamista niin varhaisessa vaiheessa, että sillä voidaan ehkäistä työkyvyttömyys tai ainakin myöhentää sen alkamista merkittävästi. Tavoitteena on myös työkyvyttömyyseläkkeensaajien työkyvyn palauttaminen ammatillisen kuntoutuksen toimenpitein, milloin se on mahdollista.

Tällä lainmuutoksella voidaan kuitenkin tukea edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamista vain rajoitetusti, ja keskeisessä asemassa onkin työterveyshuollon ja kuntoutajien toimintatapojen ja yhteistyön tehostaminen. Tähän liittyen valtiokonttori onkin asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on arvioida kuntoutustoiminnan sekä työkyvyn arviointitoiminnan kokonaisuus ja tehdä mahdolliset ehdotukset toimintojen kehittämiseksi siten, että ne edistävät entistä varhaisempaa työkyvyn menettämisen uhan havaitsemista ja kuntoutustoimenpiteiden varhaisa käynnistämistä. Työryhmän tulee saada työn-

sä valmiiksi 31 päivään joulukuuta 2003 mennessä.

Esityksessä ehdotetuilla toimenpiteillä pyritään osaltaan vaikuttamaan myös keskimääräisen eläkkeelle siirtymisiän nousemiseen. Valtion eläkelain mukaisen kuntoutuksen tavoitteena on valtion eläkelain mukaisen työkyvyttömyyden ja sen myötä työkyvyttömyyseläkekustannuksen ehkäiseminen silloin, kun ammatillisen kuntoutuksen toimenpitein voidaan mahdollistaa työntekijän jatkaminen työssä tai palaaminen työelämään.

Ammatillisen kuntoutuksen painoarvon lisäämiseksi ja edunsaajan oikeusturvan vahvistamiseksi ammatillisesta kuntoutuksesta säädettäisiin edunsaajan oikeus, jonka saamisen edellytykset olisi hueteltu laissa. Lisäksi uudistuksen tavoitteena on parantaa kuntoutujan oikeusturvaa säätämällä kuntoutuksesta oikeus, jota koskevaan päätökseen voi hakea muutosta.

Aktiivisiin kuntoutustoimenpiteisiin osallistumisen kannustavuuden lisäämiseksi ehdotetaan, että valtiokonttorin myöntämää kuntoutusrahaa ei enää korotettaisi kuntotuskorotuksella odotus- ja väliajoilta. Tänä aikana kuntoutujalle maksettaisiin työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen kuntoutusraha. Sen sijaan kuntoutustoimenpiteiden ajalta maksettaisiin sekä eläkkeen että kuntoutusrahan saajalle nykyisen suuruinen kuntoutuskorotus, 33 prosenttia kuntoutusrahan tai eläkkeen määrästä.

Valtion eläkelaisissa ehdotetaan säädettäväksi osakuntoutusrahaa. Nykyisin valtion eläkelain mukaista kuntoutusrahaa maksetaan vain sellaisen kuntoutuksen ajalta, jona kuntoutuja on täysipäiväisesti estynyt työstään. Tämä edellytys ehdotetaan poistettavaksi. Edunsaajalla olisi oikeus osakuntoutusrahaan, jos ammatilliseen kuntoutukseen osallistuva henkilö työskentelee samanaikaisesti siten, että hänen ansiotulonsa ylittävät puolet tulevan ajan eläkkeenosan perusteena olevasta palkasta.

Ammatillisen kuntoutuksen merkityksen korostamiseksi ehdotetaan, että valtion eläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke alkaisi vasta kun henkilön oikeus työeläkelakien tai kuntoutusrahain (611/1991) mukaiseen ammatillisen kuntoutuksen perusteella maksettavaan kuntoutusrahaan on päättynyt. Pä-

navasta syystä eläke voitaisiin myöntää aiemmin.

Ehdotetut muutokset vastaavat yksityisten alojen työeläkelakeihin tehtyjä lainmuutoksia (188 ja 189/2003), jotka tulevat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

3. Esityksen vaikutukset

Kuntoutusaloitteiden määrän oletetaan ehdotettujen säännösmuutosten seurauksena lisääntyvän. Kuntoutuksesta aiheutuvat kustannukset vuonna 2001 olivat 1 869 000 euroa ja vuonna 2002 2 076 000 euroa. Vuoden 2003 arvio on 2 350 000 euroa. Vuosittainen määrärahan kasvu on siis noin 10-15 %. Ehdotettujen säännösmuutosten ja valtiolla toteutettavan, työhyvinvointia edistävän niin sanotun Kaiku-ohjelman seurauksena voidaan kasvun arvioida jatkuvan vähintään saman tasoisena.

Ammatillisesta kuntoutuksesta aiheutuvia kustannussäästöjä on valtiolla seurattu vain tapauskohtaisesti. Kuntoutuskustannusten määrää on verrattu siihen lisäkustannukseen, joka olisi aiheutunut, mikäli henkilö olisi kuntoutuksen alkaessa jäänyt työkyvyttö-

myyseläkkeelle. Kuntoutuneille vuoden kulluttua kuntoutuksen päättymisestä tehdyn vuosittaisen kyselyn mukaan yli 60 % on vielä työelämässä mukana. Kuntoutuksen vaikutuksesta eläkkeelle siirtymistä voidaan myöhentää, ja kustannussäästöä voidaan katsoa syntyvän jo vuodenkin eläkkeelle siirtymisen myöhentymisestä. Tarkoituksena on, että jatkossa kuntoutuksen kustannusvaikutuksista ja vaikuttavuudesta saadaan vertailukelpoisia lukuja, kun valtiokonttori ottaa käyttöön työeläkejärjestelmälle yhteisen mittariston kustannusten ja vaikutusten arvioimiseksi.

Ehdotetut muutokset aiheuttavat merkittäviä muutoksia valtiokonttorin tietojärjestelmiin.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä virkatyönä yhteistyössä valtiokonttorin ja valtion henkilöstöä edustavien keskusjärjestöjen kanssa. Esityksestä on lisäksi käyty yhteistoimintaneuvottelut valtion eläkeneuvottelukunnassa, jossa valtion henkilöstöä edustavat keskusjärjestöt ovat edustettuina.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

18 b §. Pykälän 1 momentin mukaan edunsaajalla olisi oikeus saada tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta, jos hänellä arvioidaan olevan uhka tulla työkyvyttömäksi 9 §:n 1 momentissa määritellyllä tavalla. Lisäksi edellytetään, että hänen työkyvyttömyyseläkkeeseensä sisältyisi niin sanottu tulevan ajan eläkeosuus, jos hänelle kuntoutuksen sijasta olisi myönnettävä eläke. Samalla edellytyksellä kuntoutukseen olisi oikeus myös henkilöllä, jota on jo pidettävä työkyvyttömyysmääritelmän mukaisesti työkyvyttömänä.

Säännöksen nojalla edunsaajalle syntyisi edellä mainituilla edellytyksillä oikeus kuntoutukseen. Edellytyksenä olisi, että sairaus, vika tai vamma aiheuttaa lähivuosina objektiivisesti todettavissa olevan todennäköisen uhan työkyvylle. Tällöin tarkoitetaan sairaudella diagnosoitua sairautta, jonka osalta hoidon ja lääkinällisen kuntoutuksen toteutumisen mahdollisuudet on otettu huomioon. Lähivuosilla tarkoitetaan noin viiden vuoden ajanjaksoa ja "uhkalla työkyvylle" tilannetta, jossa edunsaajalla on arviointihetkellä sellännen sairaudesta johtuva työkyvyttömyyden uhka, että hänelle lähivuosina ilman ammatillisia kuntoutustoimia tulisi myönnettäväksi työkyvyttömyyseläke täytenä tai osaeläkkeenä. Nämä jo tällä hetkellä soveltamiskäytännönä olevat edellytykset otettaisiin lakiin. Myös työkyvyttömyyden uhkaa aiheuttavan sairauden ennuste olisi harkintaan vaikuttava tekijä kuten nykyisinkin.

Mitä pitempään edunsaaja on työskennellyt samassa ammatissa ja mitä suppeampi ammattitaito ja koulutus hänellä on, sitä enemmän työkyvyttömyyden arvioinnissa painaa hakijan kykenemättömyys jatkaa nykyisessä työssään. Tällainen vakiintuneeseen työhön tai ammattiin liittyvä työkyvyn menettämisen uhka puoltaa ammatillisen kuntoutuksen aloittamista kuten nykyisinkin. Nuoremmilla ja niillä, joilla jo on koulutusta tai kokemusta myös muuhun työhön, työkyvyttömyyden uhkaa arvioidaan myös muuhun työhön, jonka suorittamista heiltä on kohtuullista edellyttää. Kuntoutusarvioinnissa otetaan huomi-

oon myös työuran pituus.

Todennäköisyys arvioidaan käyttämällä ammattitautien diagnostiikassa sovellettavaa asteikkoa (erittäin todennäköinen, todennäköinen, mahdollinen, epätodennäköinen ja erittäin epätodennäköinen). Lisäksi edellytetään, että ammatillisella kuntoutuksella voidaan siirtää tai estää työkyvyttömyyden uhkaa, kun otetaan huomioon vakuutetun aikaisempi koulutus, työkokemus sekä hänen ikänsä ja asumisolosuhteensa ja näihin verrattavat sosiaalitaloudelliset seikat, ja että ammatillisella kuntoutuksella on todennäköisesti eläkemenoa säästävä vaikutus.

Kuntoutusoikeuden saamiseksi siis edellytettäisiin, kuten nykyisinkin, että työkyvyttömyyden uhka voidaan torjua tarkoituksenmukaisella ammatillisella kuntoutuksella. Ammatillista kuntoutusta voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, jos edunsaajan sairaus, vika tai vamma, ikä, aikaisempi toiminta ja koulutus huomioon ottaen voidaan ammatillisen kuntoutuksen arvioida mahdollistavan työelämään palaamisen taikka siirtävän tai estävän työkyvyttömyyden. Kuntoutuksen sisältö ja yksityiskohtainen suunnitelma laaditaan yhteistyössä kuntoutujan, työnantajan ja kuntoutusasiiantuntijoiden kanssa.

Valtion eläkelain mukaisen kuntoutuksen edellytyksenä olisi, että nykyinen niin sanottu tulevan ajan eläkeoikeus olisi vielä voimassa. Ratkaisevana seikkana tällöin pidetään sitä, että edunsaaja kuntoutuspäätöstä tehtäessä on vielä täysitehoisen työkyvyttömyysturvan piirissä. On kuitenkin mahdollista, että kuntoutuksesta päättäminen viivästyy ja edunsaaja näin menettää mahdollisuutensa saada työeläkekuntoutusta. Oikeus työeläkekuntoutukseen voitaisiin tällaisessa tapauksessa menettää käsittelyn pitkiin vakiintuneen vuoksi. Tätä ei voida pitää hakijan oikeusturvan kannalta perusteltuna. Siksi ehdotetaan, että asia ratkaistaan sen mukaan, onko tulevan ajan edellytys voimassa silloin kun hakemus tehtiin tai sinä hetkenä, jona hakijan kuntoutustarve on selvitettävä hänen sairauspäiväraha-asiaansa. Kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annettun lain (610/1991) 6 §:n mukaan ratkaiseva ajankohta on silloin, kun päivärahien suorituspäivien

luku ylittää 60. Ehdotetussa valtion eläkelain 18 b §:n 1 momentissa viitattaisiin nyt suoraan tuossa pykälässä tarkoitettuun ajankohtaan.

Pykälän 3 momentti vastaisi nykyistä 3 momenttia, mutta siihen siirrettäisiin nykyisen 18 b:n 1 momentin maininta siitä, että valtiokonttorin on noudatettava, mitä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa (497/2003) säädetään.

Ammatillisen kuntoutuksen toimenpiteet luettelaa pykälän 4 momentissa. Luettelo vastaisi nykyisessä laissa olevaa luetteloa, eikä se ole tyhjentävä. Nykyisen lain 18 d §:n 4 momentissa oleva säännös kuntoutuksen aiheuttamien tarpeellisten ja välttämättömien kustannusten korvaamisesta siirretään tähän momenttiin. Jos valtiokonttori on päättänyt ammatillisen kuntoutuksen tukemisesta, se myös korvaa ne tarpeelliset ja välttämättömät kustannukset, jotka kuntoutuksesta aiheutuvat.

Koska lakisääteinen tapaturma ja liikennevakuutus ovat työeläkkeisiin nähden ensisijaisia, eivät työeläkelaitokset ole kuntouttaneet henkilöitä, joilla on oikeus kuntoutukseen näiden järjestelmien perusteella. Koska kuntoutuksesta nyt tulisi lakisääteinen oikeus työeläkejärjestelmässä, ehdotetaan 5 momenttiin säännöstä, jonka mukaan tämä oikeus väistyy silloin, kun kuntoutus järjestetään edellä tarkoitetun lainsäädännön perusteella.

Pykälän 6 momentiksi siirrettäisiin muutamatonta pykälän nykyinen 4 momentti.

18 c §. Pykälässä säädetään kuntoutusrahaa ja sen määrästä. Kuntoutusrahan laskutapa säilyisi nykyisellään eli se olisi yhtä suuri kuin hakijan työkyvyttömyyseläke. Säännöksiin ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuus osakuntoutusrahaan. Ehdotetun 1 momentin mukaan kuntoutusrahan edellytyksenä on, että ammatillinen kuntoutus estää työntekijää tekemästä työtä joko kokonaan tai osittain. Jos kuntoutuja ansaitsee ammatillisen kuntoutuksen aikana työansioita yli puolet eläkepalkasta, kuntoutusrahana maksettaisiin puolet täydestä kuntoutusrahasta. Tämä todettaisiin kuntoutuksen alkaessa. Kun täyteen kuntoutusrahaan liitetään kuntoutuskorotus 18 d §:n mukaan, ehdotuksen mukainen täysi kuntoutusraha korotuksineen vastaa nykyistä kuntoutusrahaa. Vastaavasti

osakuntoutusrahaan liitetään 33 prosentin kuntoutuskorotus osakuntoutusrahasta lasketuna.

18 d §. Kuntoutuskorotusta koskevat säännökset ehdotetaan yhdistettäväksi tähän pykälään. Kuntoutuskorotus maksettaisiin ainoastaan aktiivisen kuntoutuksen ajalta paitsi kuntoutustuen ja työkyvyttömyyseläkkeen myös kuntoutusrahan saajalle. Korotuksen määrä ei muuttuisi nykyisestä. Osakuntoutusrahaan liitettävä 33 prosentin kuntoutuskorotus lasketaan osakuntoutusrahasta.

Pykälän 3 momentin mukaan kuntoutusrahaa ja -korotuksesta ja niiden saajasta on voimassa, mitä kuntoutustuesta tai työkyvyttömyyseläkkeestä taikka niiden saajasta säädetään. Kuntoutusraha ja siihen liittyvä korotus olisi mahdollista myöntää kuukautta lyhyemmältäkin ajalta.

18 e §. Pykälään koottaisiin harkinnanvaraisista kuntoutusavustusta koskevat säännökset. Nykyään ne ovat hajallaan 18 c §:n 2 ja 3 momentissa sekä 18 d §:n 3 momentissa. Säännösten sisältö ei muuttuisi nykyisestä. Myös kuntoutusrahan saajalle odotus- ja väliajoilta maksettava etuus säilyisi harkinnanvaraisena. Jotta tältä ajalta maksettu etuus erottuisi kuntoutusrahasta, sitä kutsuttaisiin kuntoutusavustukseksi. Siihen ei enää maksettaisi näiltä odotus- tai väliajoilta kuntoutuskorotusta. Lisäksi ehdotetaan, että harkinnanvaraisista kuntoutusavustusta voitaisiin myöntää myös hoito- tai kuntoutussuunnitelman laatimista varten.

18 f §. Pykälässä säädettäisiin valtiokonttorin ilmoitusvelvollisuudesta. Voimassa olevassa laissa siitä on säädetty 18 e §:n 2 momentissa. Säännöksen sisältö säilyisi ennallaan. Pykälän 2 momenttiin sisällytettäisiin nykyisen lain 18 e §:n 3 momentin säännös kuntoutusrahan maksamisesta työnantajalle.

18 g §. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta, joka nykyisessä laissa on 18 e §:n 1 momentissa. Uuden säännöksen mukaan edunsaajalla olisi oikeus valittaa päätöksestä, joka koskee oikeutta saada ammatillista kuntoutusta. Muutoksenhakuoikeuden laajennus olisi ilmaus edunsaajalle annettavasta oikeudesta päästä kuntoutukseen. Muutoksenhaku voisi koskea ensiksikin sitä, onko hakijalla todettavissa sairaudesta, viasta tai vammasta johtuva työkyvyttömyyden uhka lähivuosina,

ja myös sitä, onko tämä uhka torjuttavissa tarkoituksenmukaisella ammatillisella kuntoutuksella. Kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuutta muutoksenhakuelin arvioisi myös työkyvyttömyyseläkettä tai kuntoutustukea saavan kuntoutuspäätöksestä tekemää valitusta käsitellessään. Haetun ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuutta arvioidessaan muutoksenhakuelin ottaisi ensiksikin huomioon hakijan sairauden, vian tai vamman, iän, aikaisemman toiminnan, koulutuksen ja yhteyden työelämään sekä sen, mahdollistaisiko haettu ammatillinen kuntoutus todennäköisesti hakijan työelämään palaamisen tai estäisikö se työkyvyttömyyden. Lisäksi tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otettaisiin huomioon, olisiko kuntoutuksella todennäköisesti eläkemenoa säästävä vaikutus.

Valtiokonttori päättäisi yhteistyössä kuntoutuksen asiantuntijaverkoston, työnantajan ja hakijan kanssa kuntoutuksen sisällöstä eli kuntoutustoimenpiteistä ja korvaisi tukemansa kuntoutuksen tarpeelliset ja välttämättömät kustannukset. Siksi ei ole tarkoituksenmukaista, että kuntoutustoimenpiteiden sisällöstä voisi valittaa. Muutoksenhakuoikeus saattaisi viivästyttää kuntoutuksen toteutumista käytännössä. Menettely vastaa voimassa olevan lain sisältöä.

18 h §. Pykälässä säädettäisiin, että oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen alkaisi aikaisintaan kun oikeus ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaan kuntoutusraahan on päätynyt. Tämä rajoitus koskisi vain ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaa kuntoutusrahaa. Ammatillisen kuntoutuksen perusteella samalta ajalta suoritettava kuntoutusraha estäisi työkyvyttömyyseläkkeen alkami-

sen riippumatta siitä, maksetaanko sitä kuntoutusrahalain vai työntekijäin eläkelain (395/1961) 8 §:n 4 momentissa mainitun lain tai eläkesäännön perusteella. Työkyvyttömyyseläke voitaisiin kuitenkin myöntää henkilölle, jolla ei selvitysten perusteella katsota olevan mahdollisuuksia ammatillisen kuntoutuksen jatkamiseen tai jonka ammatillinen kuntoutus on pitkäaikaisen sairauden vuoksi keskeytynyt tai päätynyt. Tarkoituksena on, että kuntoutusraha säädettäisiin siten ensisijaiseksi työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden, että uutta työkyvyttömyyseläkettä ei voisi saada ennen kuin ammatillisen kuntoutuksen perusteella syntynyt oikeus kuntoutusrahaan on päätynyt. Jos henkilö sen sijaan jo olisi työkyvyttömyyseläkkeellä kuntoutuksen alkaessa, hän olisi oikeutettu kuntoutusrahalain 16 §:n mukaiseen eläkkeensaajan kuntoutusrahaan tai vastaavasti työeläkelakien mukaiseen kuntoutuskorotukseen kuntoutuksen aikana.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

3. Säättämisyjärjestys

Tämän esityksen sisältämä lakiehdotus parantaa valtion eläkelaisissa tarkoitettujen edunsaajien asemaa ja se voidaan käsitellä normaalissa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

valtion eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun valtion eläkelain (280/1966) 18 b - 18 f §, sellaisina kuin ne ovat, 18 b laeissa 618/1991, 1671/1995 ja 504/2003, 18 c ja 18 e § mainituissa laeissa 618/1991 ja 1671/1995, 18 d § mainituissa laeissa 618/1991 ja 1671/1995 sekä laissa 1528/1993 ja 18 f § mainituissa laeissa 1671/1995, sekä lisätään lakiin uusi 18 g ja 18 h § seuraavasti:

18 b §

Edunsaajalla on oikeus saada työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta, jos:

1) asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhkan, että hän tulee työkyvyttömäksi 9 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, tai häntä on pidettävä mainituissa lainkohdassa tarkoitetulla tavalla työkyvyttömänä; ja

2) edunsaajan eläkettä määrättäessä otettiin huomioon eläkkeeseen oikeuttavana 5 a §:n 1 momentissa tarkoitettu tuleva aika, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi ajankohtana, jona hakemus tehtiin tai jona edunsaajan kuntoutustarve on viimeistään selvitettävä kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain (610/1991) 6 §:n mukaan; jos edunsaaja jo saa työkyvyttömyyseläkettä, edellytetään, että eläke on edellä tarkoitetulla tavalla täysitehoinen.

Edellä 1 momentissa työkyvyttömyyden uhkalla tarkoitetaan tilannetta, jossa on todennäköistä, että edunsaajalle lähivuosina, vaikka hoidon ja lääkinällisen kuntoutuksen toteutuksen mahdollisuudet otetaan huomioon, ilman ammatillisia kuntoutustoimia tulisi myönnettäväksi työkyvyttömyyseläke täytenä tai osaeläkkeenä. Kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon edunsaajan ikä, ammatti, aikaisempi toiminta, koulutus, yhteys työelämään sekä se, johtaako haettu ammatillinen kuntoutus todennäköisesti edunsaajan terveydentilalle sopivassa työssä jatkamiseen tai työhön palaamiseen. Lisäksi tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon, lykkääkö

ammatillinen kuntoutus edunsaajan eläkkeelle jäämistä.

Ennen kuin valtiokonttori tekee päätöksen työkyvyttömyyseläkkeestä, sen on tarvittaessa varmistettava, että hakijan mahdollisuudet kuntoutukseen on selvitetty. Jos eläkehakemus hylätään, valtiokonttorin tehtävänä on huolehtia siitä, että hakijalle annetaan tietoja kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa. Lisäksi valtiokonttorin on noudatettava, mitä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa (497/2003) säädetään.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna ammatillisena kuntoutuksena voidaan edunsaajalle tehdä kuntoutustutkimuksia, antaa työhön tai ammattiin johtavaa koulutusta, työhönvalmennusta, elinkeinotukea ja sellaista lääkinällistä kuntoutusta, joka tukee 1 momentissa tarkoitettua kuntoutusta, sekä korvata mairintun kuntoutuksen aiheuttamat välttämättömät ja tarpeelliset kustannukset.

Oikeutta tämän lain mukaiseen kuntoutukseen ei kuitenkaan ole, jos edunsaajalla on oikeus kuntoutukseen tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevien säännösten perusteella.

Sellaisessa 4 momentissa tarkoitettussa työhönvalmennuksessa, jossa kuntoutukseen osallistuva ei ole palvelussuhteessa työhönvalmennuksen järjestäjään, sattuneesta tapaturmasta tai saadusta ammattitaudista suoritetaan kuntoutettavalle korvaus valtion varoista soveltuvin osin samojen perusteiden mukaan kuin tapaturmavakuutuslaissa (608/1948) säädetään työtapaturmasta. Asian, joka kos-

kee korvauksen suorittamista valtion varoista tämän momentin nojalla, käsittelee ensimmäisenä asteena valtiokonttori.

18 c §

Muulla kuin työkyvyttömyyseläkkeensajalla on oikeus kuntoutusrahaan niiltä kalenterikuukausilta, joiden aikana hän on kokonaan tai osittain estynyt tekemästä ansiotyötä 18 b §:ssä tarkoitetun ammatillisen kuntoutuksen vuoksi.

Jos edunsaaja on kokonaan estynyt tekemästä ansiotyötä ammatillisen kuntoutuksen vuoksi, kuntoutusraha on yhtä suuri kuin niiden työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen eläkelakien tai eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet, joihin edunsaajalla olisi oikeus, jos hän olisi tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavasti työkyvyttömäksi 18 b §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna ajankohtana.

Jos edunsaaja ammatillisen kuntoutuksen aikana ansaitsee enemmän kuin puolet siitä eläkkeen perusteena olevasta palkasta, jonka perusteella 2 momentissa tarkoitetun eläkkeen tulevan ajan eläkkeenosa lasketaan, kuntoutusrahan määrä on puolet 2 momentissa tarkoitetun täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä.

18 d §

Kuntoutusrahaan, kuntoutustukeen ja työkyvyttömyyseläkkeeseen maksetaan 18 b §:n 4 momentissa mainitun toimenpiteen keskoajalta kuntoutuskorotus.

Kuntoutuskorotus on 33 prosenttia kuntoutusrahan, kuntoutustuen tai työkyvyttömyyseläkkeen yhteensovitetusta määrästä.

Kuntoutusrahasta ja -korotuksesta ja niiden saajasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kuntoutustuesta tai työkyvyttömyyseläkkeestä taikka niiden saajasta säädetään. Kuntoutusraha ja siihen liittyvä kuntoutuskorotus voidaan kuitenkin maksaa kuukautta lyhyemmältä ajalta.

18 e §

Kuntoutusrahaa voidaan maksaa harkinnanvaraisena kuntoutusavustuksena myös kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta sekä kunto utus-

jaksojen väliseltä ajalta. Kuntoutusavustusta maksetaan kuitenkin enintään kolmelta kuukaudelta kalenterivuotta kohden kummankin edellä mainitun syyn perusteella erikseen laskettuna, jollei sen maksaminen pitemmältä ajalta ole kuntoutuksen turvaamiseksi perusteltua. Harkinnanvaraista kuntoutusavustusta voidaan myöntää myös hoito- tai kuntoutusuunnitelman laatimista varten.

Kuntoutusrahaa saaneelle voidaan enintään kuudelta kuukaudelta 18 c §:ssä tarkoitetun kuntoutusrahan suuruista kuntoutusavustusta, jos tämä on hänen työllistymisensä kannalta erityisen tarpeellista. Tällöin kuntoutusavustus määritellään kertosuorituksenä ja maksetaan yhdessä tai useammassa erässä. Kuntoutusavustusta ei kuitenkaan makseta ajalta, jolta työntekijällä on oikeus työttömyysturvalain (1290/2002) mukaiseen työttömyyspäivärahaan tai työmarkkinatukeen.

18 f §

Valtiokonttorin on ilmoitettava Kansaneläkelaitokselle 18 b §:ssä tarkoitettua kuntoutustoimestaan sekä kuntoutusrahaa ja -korotusta koskevasta päätöksestään.

Jos virkamies tai työntekijä saa kuntoutusrahan lisäksi samalta ajalta palkkaa, palkan määrää vastaava osa kuntoutusrahasta maksetaan työnantajalle.

18 g §

Valtiokonttorin päätökseen, joka koskee 18 b §:n 4 momentissa tarkoitettua kuntoutuksen sisältöä tai 18 e §:ssä tarkoitettua kuntoutusavustusta, ei saa hakea muutosta.

18 h §

Oikeutta 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuun työkyvyttömyyseläkkeeseen ei ole ilman pätevää syytä ennen kuin oikeus työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainitun lain tai eläkesäännön taikka kuntoutusrahain (611/1991) mukaiseen kuntoutusrahaan on päättynyt.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2004.

Tätä lakia sovelletaan kuntoutukseen, joka alkaa lain tultua voimaan.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2003

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Toinen valtiovarainministeri *Ulla-Maj Widenroos*

Laki**valtion eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 20 päivänä toukokuuta 1966 annetun valtion eläkelain (280/1966) 18 b - 18 f §, sellaisina kuin ne ovat, 18 b laeissa 618/1991, 1671/1995 ja 504/2003, 18 c ja 18 e § mainituissa laeissa 618/1991 ja 1671/1995, 18 d § mainituissa laeissa 618/1991 ja 1671/1995 sekä laissa 1528/1993 ja 18 f § mainituissa laissa 1671/1995, sekä
lisätään lakiin uusi 18 g ja 18 h § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

18 b §

Työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi voidaan edunsaajalle ammatillisena kuntoutuksena antaa neuvontaa, tehdä kuntoutustutkimuksia sekä antaa työhön ja ammattiin johtavaa koulutusta, työhönvalmennusta ja elinkeinotukea sekä edellä tarkoitettua ammatillista kuntoutusta tukevaa lääkinällistä kuntoutusta. Lisäksi on noudatettava, mitä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa (497/2003) säädetään.

Kuntoutusta voidaan antaa edunsaajalle, jonka eläkettä tämän lain mukaan määrättäessä olisi eläkkeeseen oikeuttavana otettu huomioon myös aika työkyvyttömyyden alkamisesta eläkeikään, jos työkyvyttömyys olisi alkanut ajankohtana, jona kuntoutuspäätös tehtiin, tai edunsaajalle, joka päätöstä tehtäessä saa sanotulla tavalla määrättyä tämän lain mukaista eläkettä.

Ehdotus

18 b §

Edunsaajalla on oikeus saada työkyvyttömyyden estämiseksi tai työ- ja ansiokyvyn parantamiseksi tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta, jos

1) *asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma todennäköisesti aiheuttaa uhan, että hän tulee työkyvyttömäksi 9 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla, tai häntä on pidettävä mainitussa lainkohdassa tarkoitettulla tavalla työkyvyttömänä; ja*

2) *edunsaajan eläkettä määrättäessä otetaisiin huomioon eläkkeeseen oikeuttavana 5 a §:n 1 momentissa tarkoitettu tuleva a ika, jos hän olisi tullut työkyvyttömäksi ajankohdana, jona hakemus tehtiin tai jona edunsaajan kuntoutustarve on viimeistään selvitettävä kansaneläkelaitoksen järjestämästä kuntoutuksesta annetun lain (610/1991) 6 §:n mukaan; jos edunsaaja jo saa työkyvyttömyyseläkettä, edellytetään, että eläke on edellä tarkoitettulla tavalla täysitehoinen.*

Edellä 1 momentissa työkyvyttömyyden uhkalla tarkoitetaan tilannetta, jossa on todennäköistä, että edunsaajalle lähivuosina, vaikka hoidon ja lääkinällisen kuntoutuksen toteutuksen mahdollisuudet otetaan huomioon, ilman ammatillisia kuntoutustoimia tulisi myönnettäväksi työkyvyttömyyseläke täytenä tai osaeläkkeenä. Kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa otetaan huomioon edunsaajan ikä, ammatti, aikaisempi toiminta, koulutus, yhteys työelämään sekä se, johtaako haettu ammatillinen kuntoutus todennäköisesti

Ennen kuin Valtiokonttori tekee päätöksen työkyvyttömyyseläkkeestä, sen on tarvittaessa varmistettava, että hakijan mahdollisuudet kuntoutukseen on selvitetty. Jos eläkehakemus hylätään, Valtiokonttorin tehtävänä on huolehtia siitä, että hakijalle annetaan tietoja kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

Sellaisessa 1 momentissa tarkoitetussa työhönvalmennuksessa, jossa kuntoutukseen osallistuva ei ole palvelussuhteessa työhönvalmennuksen järjestäjään, sattuneesta tapaturmasta tai saadusta ammattitaudista suoritetaan kuntoutettavalle korvaus valtion varoista soveltuvin osin samojen perusteiden mukaan kuin tapaturvavakuutuslaissa (608/48) säädetään työtapaturmasta. Asian, joka koskee korvauksen suorittamista valtion varoista tämän momentin nojalla, käsittelee ensimmäisenä asteena valtiokonttori.

18 c §

Muulla kuin työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeutetulla edunsaajalla on oikeus kuntoutusraahan niiltä kalenterikuukausilta, joiden aikana hän on estynyt tekemästä ansiotyö-

edunsaajan terveydentilalle sopivassa työssä jatkamiseen tai työhön palaamiseen. Lisäksi tarkoituksenmukaisuuista arvioitaessa otetaan huomioon, lykkääkö ammatillinen kuntoutus edunsaajan eläkkeelle jäämistä.

Ennen kuin valtiokonttori tekee päätöksen työkyvyttömyyseläkkeestä, sen on tarvittaessa varmistettava, että hakijan mahdollisuudet kuntoutukseen on selvitetty. Jos eläkehakemus hylätään, valtiokonttorin tehtävänä on huolehtia siitä, että hakijalle annetaan tietoja kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan kuntoutustarvettaan vastaavaan kuntoutukseen tai muiden palveluiden piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa. *Lisäksi valtiokonttorin on noudatettava, mitä kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä annetussa laissa (497/2003) säädetään.*

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna ammatillisena kuntoutuksena voidaan edunsaajalle tehdä kuntoutustutkimuksia, antaa työhön tai ammattiin johtavaa koulutusta, työhönvalmennusta, elinkeinotukea ja sellaista lääkinnällistä kuntoutusta, joka tukee 1 momentissa tarkoitettua kuntoutusta, sekä korvata mainitun kuntoutuksen aiheuttamat välttämättömät ja tarpeelliset kustannukset.

Oikeutta tämän lain mukaiseen kuntoutukseen ei kuitenkaan ole, jos edunsaajalla on oikeus kuntoutukseen tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevien säännösten perusteella.

Sellaisessa 4 momentissa tarkoitetussa työhönvalmennuksessa, jossa kuntoutukseen osallistuva ei ole palvelussuhteessa työhönvalmennuksen järjestäjään, sattuneesta tapaturmasta tai saadusta ammattitaudista suoritetaan kuntoutettavalle korvaus valtion varoista soveltuvin osin samojen perusteiden mukaan kuin tapaturmavakuutuslaissa (608/1948) säädetään työtapaturmasta. Asian, joka koskee korvauksen suorittamista valtion varoista tämän momentin nojalla, käsittelee ensimmäisenä asteena valtiokonttori.

18 c §

Muulla kuin työkyvyttömyyseläkkeensaajalla on oikeus kuntoutusraahan niiltä kalenterikuukausilta, joiden aikana hän on kokonaan tai osittain estynyt tekemästä ansiotyö-

tään 18 b §:ssä tarkoitetun kuntoutuksen johdosta.

Kuntoutusrahaa voidaan maksaa myös kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta sekä kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta. Tällöin kuntoutusrahaa maksetaan kuitenkin enintään kolmelta kuukaudelta kalenterivuotta kohden kummankin syyn perusteella erikseen laskettuna, jollei sen maksaminen pidemmältä ajalta ole kuntoutuksen etenemisen turvaamiseksi perusteltua.

Kuntoutuksen jälkeiseltä ajalta kuntoutusrahaa saaneelle edunsaajalle voidaan maksaa harkinnanvaraista kuntoutusavustusta, jos tämä on työllistymisen kannalta erityisen tarpeellista.

18 d §

Kuntoutusrahan suuruutta määrättäessä otetaan perusteeksi ne työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen eläkelakien, eläkeohjesäännön tai eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet, joihin edunsaajalla olisi oikeus, jos hän olisi tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavasti työkyvyttömäksi ajankohtana, jona kuntoutuspäätös tehtiin. Kuntoutusraha on yhtä suuri kuin edellä tarkoitettujen eläkkeiden yhteismäärä korotettuna 33 prosentilla.

Edellä 18 c §:n 3 momentissa tarkoitettu harkinnanvarainen kuntoutusavustus on enintään kuudelta kuukaudelta lasketun kuntoutusrahan suuruinen. Harkinnanvarainen kuntoutusavustus määritellään kertsuorituksena ja maksetaan yhdessä tai useammassa erässä. Harkinnanvaraista kuntoutusavustusta ei makseta ajalta, jolta edunsaajalla on oikeus saada työttömyysturvallain mukaista työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatuesta annetun lain mukaista työmarkkinatukea.

Edunsaajalle voidaan maksaa korvaus kuntoutuksen aiheuttamista välttämättömistä ja tarpeellisista kustannuksista.

18 e §

Kuntoutusrahasta ja sitä koskevasta pää-

tä 18 b §:ssä tarkoitetun ammatillisen kuntoutuksen vuoksi.

Jos edunsaaja on kokonaan estynyt tekemästä ansiotyötä ammatillisen kuntoutuksen vuoksi, kuntoutusraha on yhtä suuri kuin niiden työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainittujen eläkelakien tai eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet, joihin edunsaajalla olisi oikeus, jos hän olisi tullut täyteen työkyvyttömyyseläkkeeseen oikeuttavasti työkyvyttömäksi 18 b §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna ajankohtana.

Jos edunsaaja ammatillisen kuntoutuksen aikana ansaitsee enemmän kuin puolet siitä eläkkeen perusteena olevasta palkasta, jonka perusteella 2 momentissa tarkoitettun eläkkeen tulevan ajan eläkkeenosa lasketaan, kuntoutusrahan määrä on puolet 2 momentissa tarkoitettun täyden työkyvyttömyyseläkkeen määrästä.

18 d §

Kuntoutusrahaan, kuntoutustukeen ja työkyvyttömyyseläkkeeseen maksetaan 18 b §:n 4 momentissa mainitun toimenpiteen kestoajalta kuntoutuskorotus.

Kuntoutuskorotus on 33 prosenttia kuntoutusrahan, kuntoutustuen tai työkyvyttömyyseläkkeen yhteensovitusta määrästä.

Kuntoutusrahasta ja -korotuksesta ja niiden saajasta on soveltuvin osin voimassa, mitä kuntoutustuesta tai työkyvyttömyyseläkkeestä taikka niiden saajasta säädetään. Kuntoutusraha ja siihen liittyvä kuntoutuskorotus voidaan kuitenkin maksaa kuukautta lyhyemmältä ajalta.

18 e §

Kuntoutusrahaa voidaan maksaa harkin-

Voimassa oleva laki

töksenteosta on soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa on säädetty eläkepäätöksestä, sitä koskevasta muutoksenhakumenettelystä, eläkkeensaajan ilmoitusvelvollisuudesta sekä eläkkeen maksamisesta ja takaisinperinnästä. Muutosta ei kuitenkaan saa hakea päätökseen, joka koskee oikeutta 18 b §:n mukaiseen kuntoutukseen tai 18 c §:n 2 momentin mukaiseen kuntoutusrahaan, eikä päätökseen, joka koskee 18 c §:n 3 momentin ja 18 d §:n 3 momentin mukaista harkinnanvaraista kuntoutusavustusta.

Valtiokonttorin on välittömästi ilmoitettava 18 b §:ssä tarkoitettua kuntoutustoimenpiteestään ja kuntoutusrahapäätöksestään kansaneläkelaitokselle.

Jos virkamies tai työntekijä saa kuntoutusrahan lisäksi samalta ajalta palkkaa, palkan määrää vastaava osa kuntoutusrahasta maksetaan työnantajalle.

18 f §

Jos edunsaajalle eläkelaitoksen päätöksen perusteella 18 b §:n 1 momentin mukaisesti tehdään kuntoutustutkimuksia taikka annetaan työhön ja ammattiin johtavaa koulutusta tai työhönvalmennusta tai lääkinnällistä kuntoutusta, kuntoutustukeen maksetaan kuntoutuskorotus. Korotus maksetaan myös, jos vastaavan päätöksen on antanut jokin muu työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä kuntoutustukena maksava eläkelaitos.

Kuntoutuskorotus maksetaan niin ikään, jos 1 momentissa tarkoitettu päätös koskee edunsaajaa, joka saa työkyvyttömyyseläkettä muuna kuin kuntoutustukena.

Kuntoutuskorotus on 33 prosenttia kuntoutustuen tai työkyvyttömyyseläkkeen 11 tai 12 §:n mukaisesti yhteensovitutetusta määrästä. Se maksetaan niiltä kalenterikuukausilta, joiden ajan kuntoutus kestää.

Ehdotus

nanvaraisena kuntoutusavustuksena myös kuntoutuspäätöksen antamisen ja kuntoutuksen alkamisen väliseltä ajalta sekä kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta. Kuntoutusavustusta maksetaan kuitenkin enintään kolmelta kuukaudelta kalenterivuotta kohden kummankin edellä mainitun syyn perusteella erikseen lasketuna, jollei sen maksaminen pitemmältä ajalta ole kuntoutuksen turvaamiseksi perusteltua. Harkinnanvaraista kuntoutusavustusta voidaan myöntää myös hoito- tai kuntoutussuunnitelman laatimista varten.

Kuntoutusrahaa saaneelle voidaan maksaa enintään kuudelta kuukaudelta 18 c §:ssä tarkoitettua kuntoutusrahan suuruista kuntoutusavustusta, jos tämä on hänen työllistymisensä kannalta erityisen tarpeellista. Tällöin kuntoutusavustus määritellään kertasuorituksena ja maksetaan yhdessä tai useammassa erässä. Kuntoutusavustusta ei kuitenkaan makseta ajalta, jolta työntekijällä on oikeus työttömyysturvalain (1290/2002) mukaiseen työttömyyspäivärahaan tai työmarkkinatukeen.

18 f §

Valtiokonttorin on ilmoitettava Kansaneläkelaitokselle 18 b §:ssä tarkoitettua kuntoutustoimestaan sekä kuntoutusrahaa ja -korotusta koskevasta päätöksestään.

Jos virkamies tai työntekijä saa kuntoutusrahan lisäksi samalta ajalta palkkaa, palkan määrää vastaava osa kuntoutusrahasta maksetaan työnantajalle.

18 g §

Valtiokonttorin päätökseen, joka koskee 18 b §:n 4 momentissa tarkoitettua kuntoutuksen sisältöä tai 18 e §:ssä tarkoitettua

Ehdotus

kuntoutusavustusta, ei saa hakea muutosta.

18 h §

Oikeutta 9 §:n 1 momentissa tarkoitettuun työkyvyttömyyseläkkeeseen ei ole ilman pätevää syytä ennen kuin oikeus työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa mainitun lain tai eläkesäännön taikka kuntoutusrahain (611/1991) mukaiseen kuntoutusrahaan on päättynyt.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Tätä lakia sovelletaan kuntoutukseen, joka alkaa lain tultua voimaan.